

Research Paper

The New Paradigm of Neo_Endogenous Rural Development: A Thematic Analysis

Ali Mokhtari Karchegani¹, *Morteza Tavakoli², Mehdi Portahari³

1. PhD Student, Department of Geography and Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Geography and Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
3. Professor, Department of Geography and Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Citation: Mokhtari Karchegani, A., Tavakoli, M., & Portahari, M. (2024). [The New Paradigm of Neo_Endogenous Rural Development: A Thematic Analysis (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 15(2), 208-225, <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2024.367453.1880>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrur.2024.367453.1880>

Received: 31 Oct. 2023

Accepted: 14 Feb. 2024

ABSTRACT

The endogenous rural development paradigm is one of the newest philosophical ideas that has occupied an essential part of rural studies. However, there is still no deep understanding of the different aspects of this new paradigm. This study aims to investigate the different paradigmatic aspects of Neo-Endogenous rural development. This article completes the existing narratives about the emerging paradigm in such a way that it This study has done a systematic review and thematic analysis of 47 texts using PRISMA guidelines. Examining these texts led to the identification of four main themes and 18 sub-themes. The results show that a significant part of the Endogenous endogenous rural development literature has been produced in Europe. The main focus of the studies covers the topics of structural ontology and relational epistemology, and fewer studies have dealt with ethics and process-communicative praxis. Subjective results show that the Neo_Endogenous rural development paradigm has surpassed the previous two paradigms of exogenous development and endogenous development regarding paradigmatic characteristics. The most important lesson of this paradigm is to consider the interaction between local actors, institutions, and external forces within the networks in forming rural development policies, which can give us a deeper understanding of the rural development process. However, applying this new paradigm requires careful examination of each rural area's unique characteristics and dynamics.

Key words:

Paradigmatic characteristics, Endogenous new rural development, Geographical origin, Theoretical lens, Thematic coverage

Copyright © 2024, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

T

he concept of rural development has long been a complex and controversial endeavor. Since the beginning, various

approaches have been proposed by government organizations and private institutions, each of which has brought different results. The paradigm of Neo-Endogenous development was born from the gaps between the two paradigms of exogenous development and endogenous development. By studying the literature, we can see that Neo-Endogenous development is one of the most recent

* Corresponding Author:

Morteza Tavakoli, PhD

Address: Department of Geography and Planning, Faculty of Humanities, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Tel: +98 (912) 0053288

E-mail: m-tavakoli@modares.ac.ir

philosophical ideas that has occupied an essential part of rural studies, even though the future of rural development is tied to the paradigm of rural development. But, there is still no deep understanding of the paradigmatic aspects of Neo-Endogenous rural development. Therefore, it is necessary to know its paradigmatic aspects. This study aims to investigate the different paradigmatic aspects of Neo-Endogenous rural development. This paper contributes to the completion of the existing narratives surrounding the emerging paradigm of Neo-Endogenous.

2. Methodology

The present research methodology employs two analytical methods - systematic review and thematic analysis. Firstly, the researchers have used a systematic review to collect, select, evaluate, and analyze the studies related to the development of neo_endogenous. In the second stage, they used thematic analysis to identify patterns, focuses, and relationships between the components and concepts of the Neo-Endogenous development paradigm. The researchers have used Maxqda2 software to summarize and analyze the selected sources. This helped to structure and review the collected materials with theoretical sensitivity. The article focuses on identifying the paradigmatic characteristics of rural Neo-Endogenous development. The systematic review section follows the PRISMA principles for the literature review strategy. For the thematic analysis part, the researchers have used the theme analysis method in 6 stages, from the initial open coding to the definition of themes in continuous comparison. The researchers have determined data eligibility criteria based on nine entry and exit criteria.

3. Results

The research findings were presented in two parts: (1). the findings related to the systematic review. The sub-section of the geographical origin of the literature shows that most studies of rural Neo_Endogenous have been carried out in Europe and North America. In the following section, the different topics based on geographical regions show that most of the research is focused on structural ontology and then relational epistemology. (2). The second is the results of the thematic analysis of the literature. The rural Neo_Endogenous development paradigm's theoretical lens indicates different views on this new paradigm. The findings of the topic coverage show that this paradigm is formed by four topics and 18 sub-topics, all of which are related to each other. The paradigmatic characteristics of Neo-Endogenous rural development include constructive ontology, relational epistemology, processual-communicative praxis, and critical ethics-based value.

4. Discussion

This article systematically and systematically reviews the new rural development paradigm. Despite extensive research in this area, few studies have investigated the paradigmatic characteristics of Neo-Endogenous rural development. The primary purpose of this article is to examine this gap in the literature and to contribute to knowledge regarding the prevailing approach in the Neo-Endogenous development paradigm. The discussions show that European countries have a particular share of new paradigm studies. Europe has become the cradle of the Neo-Endogenous paradigm. Studies show that the new paradigm has more capacity and ability to develop rural areas. However, this current of thought is unfamiliar and strange to African, South American, and Asian countries.

5. Conclusion

The research found that ontology and epistemology were the most studied subjects, while methodology and ethics received the least attention. Critical issues and analysis of the power discourse have also received less attention from scholars and have only been noticed since 2015. The Neo_endogenous rural development paradigm includes both endogenous and exogenous approaches. The emergence of a new paradigm offers a new perspective to address the challenges facing rural areas. The most important lesson of this paradigm is to consider the interaction between local actors, institutions, and external forces within the networks in forming rural development policies, which can bring a deeper understanding of the rural development process. However, applying this new paradigm requires careful examination of each rural area's unique characteristics and dynamics. By embracing the Neo_Endogenous, policymakers, and researchers can better understand the complex interactions that shape rural development.

This systematic and thematic review has provided insights into key concepts and theories related to this emerging paradigm. As our understanding of networks and their role in rural development continues to evolve, it is essential to focus on new ideas and approaches that can help meet rural communities' diverse and changing needs.

This study has limitations that must be acknowledged. First, it has addressed the paradigmatic features and approaches governing the development of rural Neo-Endogenous, which requires further study of the philosophical assumptions of this paradigm. Second, since the research tried to show the theoretical aspects of Neo-Endogenous development from a paradigmatic angle, dealing with the

practical aspects of this paradigm in the rural development of Iran requires extensive research.

Acknowledgments

This article is extracted from the first author's doctoral dissertation in the Department of Geography and Planning of Tarbiat Modares University, under the second author's guidance and the third author's advice.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

پارادایم نوین توسعه درون‌زای جدید روستایی: یک تحلیل موضوعی

علی مختاری کرچگانی^۱، مرتضی توکلی^۲، مهدی پورطاهری^۳

۱- دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۲- دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۳- استاد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

حکمه

تاریخ دریافت: ۰۹ آبان ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۵ بهمن ۱۴۰۲

پارادایم توسعه درون‌زای روستایی یکی از جدیدترین ایده‌های فلسفی است که توانسته بخش مهمی از مطالعات روستایی را به خود اختصاص دهد. با این حال، هنوز درک عمیقی از جنبه‌های مختلف این پارادایم جدید وجود ندارد. هدف از این مطالعه بررسی جنبه‌های مختلف پارادایمی توسعه روستایی درون‌زا جدید است. به‌نحوی که این مقاله به تکمیل روایت‌های موجود پیرامون پارادایم نوظهور می‌پردازد. این مطالعه به‌مرور نظام‌مند و تحلیل موضوعی ۴۷ متن با استفاده از دستورالعمل PRISMA پرداخته است. بررسی این متون منجر به شناسایی ۴ موضوع اصلی و ۱۸ موضوع فرعی شد. نتایج نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از ادبیات توسعه درون‌زای جدید روستایی در اروپا تولید شده است. محوریت اصلی مطالعات، موضوعات هستی‌شناسی، ساختی و معرفت‌شناسی ترکیبی را پوشش می‌دهند و مطالعات کمتر به اخلاقیات و اقدامات فرایندی - ارتباطی پرداخته‌اند. نتایج موضوعی نشان می‌دهد که پارادایم توسعه درون‌زای جدید روستایی از لحاظ مشخصات پارادایمیک از دو پارادایم قبلی توسعه برون‌زا و توسعه درون‌زا عبور کرده است. مهم‌ترین درس آموزه این پارادایم را می‌توان گفت که در نظر گرفتن تأثیر متقابل بین بازیگران محلی، نهادها و نیروهای خارجی درون شبکه‌ها در شکل‌گیری سیاست‌های توسعه روستایی است که می‌تواند درک عمیق‌تری از فرایند توسعه روستایی برای ما به ارمغان بیاورد. با این حال، به‌کارگیری این پارادایم جدید مستلزم بررسی دقیق ویژگی‌ها و پویایی‌های منحصر به فرد هر منطقه روستایی است.

کلیدواژه‌ها:

مشخصات پارادایمی، توسعه درون‌زای جدید روستایی، خاستگاه جغرافیایی، لنز نظری، پوشش موضوعی

مقدمه

محیطی جوامع روستایی بوده است. همین امر، مانع مشارکت و مالکیت محلی می‌شود؛ در نتیجه پایداری و اثربخشی سیاست‌های توسعه روستایی را محدود می‌ساخت (Georgios et al., 2021). در پاسخ به محدودیت‌های مدل پارادایمی توسعه برون‌زا، پارادایم توسعه درون‌زای روستایی در اوایل دهه ۹۰ میلادی به‌عنوان یک رویکرد جایگزین پدیدار شد. پارادایم درون‌زا، دانش، منابع و ظرفیت‌های محلی را اولویت‌بندی می‌کند و هدف آن توانمندسازی جوامع روستایی برای هدایت فرایندهای توسعه خودشان است (Gusmanov et al., 2019). این رویکرد از پایین به بالا بر مشارکت جامعه، حکمرانی محلی و حفظ میراث فرهنگی تأکید دارد. در حالی که پارادایم درون‌زا دستاوردهای ارزشمندی ارائه می‌داد؛ اما نگاه یک‌سویه آن مانع درک پیچیدگی‌های توسعه روستایی می‌شد و از ظرفیت‌های بیرونی غفلت می‌کرد (Aggarwal, 2018). بر همین اساس، در سال‌های اخیر، علاقه فزاینده‌ای به «راه سوم» یا پارادایم توسعه درون‌زای جدید روستایی مطرح شده

مفهوم توسعه روستایی از دیرباز یک تلاش پیچیده و بحث‌برانگیز بوده است (Biczkowski, 2020). به‌نحوی که از ابتدا رویکردهای متنوعی توسط سازمان‌های دولتی و نهادهای خصوصی مطرح شده که هر کدام نتایج متفاوتی را به همراه داشته‌اند (Dahlman, 2016). پارادایم توسعه درون‌زا جدید از درون خلأهای موجود بین دو پارادایم توسعه برون‌زا و توسعه درون‌زا به وجود آمد. به‌نحوی که از اواسط قرن بیستم بعد از جنگ جهانی دوم می‌توان شاهد تسلط پارادایم توسعه برون‌زا در ادبیات توسعه روستایی بود (Qu & Zollet, 2023). این پارادایم با رویکردی از بالا به پایین مشخص می‌شوند که در آن بازیگران خارجی، مانند دولت‌ها یا سازمان‌های بین‌المللی، مداخلات توسعه را در مناطق روستایی طراحی و اجرا می‌کنند (Pokhlyenko, 2023). تمرکز اولیه اغلب بر رشد اقتصادی و نوسازی، بدون توجه به بافت منحصر به فرد اجتماعی، فرهنگی و

* نویسنده مسئول:

دکتر مرتضی توکلی

نشانی: تهران، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی.

تلفن: ۰۰۵۳۲۸۸ (۹۱۲) +۹۸

پست الکترونیکی: m-tavakoli@Modares.ac.ir

موضوعی ادبیات مربوطه، می‌توان بینشی در مورد ایده‌ها و راهبردهای کلیدی مرتبط با این پارادایم جدید کسب نمود. به عبارت دقیق‌تر، این مقاله، به تکمیل روایت‌های موجود پیرامون پارادایم نوظهور پارادایم درون‌زا جدید کمک می‌کند.

مروری بر ادبیات موضوع

راهبرد بررسی ادبیات تحقیق

تحقیق حاضر در ابتدا برای ترسیم و خلاصه کردن ادبیات منتشرشده مرتبط با مفهوم توسعه درون‌زا جدیدی روستایی از روش مرور نظام‌مند استفاده می‌کند؛ سپس، برای طبقه‌بندی مضامین از روش تحلیل موضوعی استفاده خواهد کرد. روش مرور نظام‌مند، یعنی موارد گزارشگری ترجیحی برای بررسی‌های نظام‌مند (PRISMA) است که برای شناسایی و تجزیه و تحلیل ادبیات موجود در رابطه با موضوع پارادایم توسعه درون‌زا جدیدی روستایی به کار گرفته می‌شود. محققان برای بیان ارائه گزارش خود از بیانیه PRISMA استفاده کردند که شامل یک چک‌لیست ۲۷ موردی و یک نمودار جریان چهار فازی است (تصویر شماره ۱). دلیل استفاده از مدل PRISMA در این تحقیق کاهش سوگیری‌ها در فرایند انتخاب مطالعات بود. از این رو به افزایش قابلیت اعتماد، یافته‌ها و نتایج این تحقیق کمک می‌کند (Page et al., 2022).

محققان برای پیاده‌سازی این روش، از مراحل توصیه‌شده توسط آرکسی و آمالی^۴ (۲۰۰۵) پیروی می‌نمایند که مراحل آن به شرح زیر است: ۱- شناسایی سؤال تحقیق، ۲- شناسایی مطالعات مرتبط (توسعه جست‌وجو) ۳- انتخاب مطالعات ۴- ارزیابی کیفیت مطالعات ۵- جمع‌آوری، خلاصه و گزارش نتایج و ۶- مشورت با ذی‌نفعان و متخصصان (اختیاری).

تحلیل موضوعی، به بررسی الگوهای نهفته شده در درون مطالعات می‌پردازند. تحلیل موضوعی متمرکز بر تعیین مضامین مختلف در یک موضوع و روابط متقابل آن‌ها است (Colquhoun et al., 2014). این ویژگی‌ها باعث شده که محققان از این روش برای ایجاد شبکه مفهومی جدید در رابطه با پارادایم توسعه درون‌زا جدیدی روستایی استفاده نمایند. از این رو، محققان برای پیاده‌سازی تحلیل موضوعی، راهنمای شش مرحله‌ای براون و کلارک را انتخاب کردند (Braun & Victoria, 2006) که عبارت‌اند از: (۱) آشنایی با داده‌ها. (۲) ایجاد کدهای اولیه. (۳) جستجوی مضامین. (۴) بررسی مضامین. (۵) تعریف و نام‌گذاری مضامین. و (۶) تهیه گزارش. اولین عناصر این تجزیه و تحلیل (یعنی تا مرحله چهارم به‌طور جامع) به‌طور مستقل انجام خواهد شد. سپس همه نویسندگان به‌طور فعال و مستمر برای «بازبینی مضامین» مشارکت می‌کنند.

4. Arksey & O'Malley

است که فراتر از دوگانگی برون‌زا و درون‌زا است (Guinjoan et al., 2016). پارادایم توسعه روستایی درون‌زای جدید بینش‌ها و امکانات بیشتری نسبت به دو پارادایم قبلی به همراه دارد. رویکردهای حاکم بر پارادایم درون‌زای جدید مبتنی بر اصول مدل‌های درون‌زا بوده، اما درک دقیق‌تری از ساختارهای قدرت و پویایی شبکه در مناطق روستایی در برمی‌گیرد. به‌نحوی که این نوین پارادایم تأکید فزاینده‌ای بر مدل‌های مشارکتی حکمرانی و درک متنوع از آنچه سیاست روستایی را تشکیل می‌دهد، دارد (Magel & Chigbu, 2022).

بامطالعه ادبیات می‌توان دریافت که پارادایم توسعه درون‌زای جدید به‌عنوان یکی از جدیدترین اندیشه‌های فلسفی است که توانسته بخش مهمی از مطالعات روستایی را به خود اختصاص دهد (Guinjoan et al., 2016; Gkartzios & Lowe, 2019; Olmedo & O'Shaughnessy, 2023). ریشه‌های اولیه ظهور این پارادایم را باید در نظریه‌های دهه ۱۹۹۰ میلادی جست‌وجو کرد که در انتقاد به تأکید بیش‌ازحد به نیروهای خارجی و فراموش کردن نیروهای درونی در فرایند توسعه روستایی شکل گرفت (Ray, 2006). لو، مرداک و وارد^۱ (۱۹۹۵)، ری^۲ (۱۹۹۷؛ ۲۰۰۰) و ون در پلوگ و رنتینگ^۳ (۲۰۰۰)، به‌عنوان اولین بنیان‌گذاران پارادایم توسعه درون‌زای جدید، معتقد بودند که توسعه درون‌زا و برون‌زا یک دوگانه‌انگاری ساده است و چالش اصلی یافتن یک سنتز است. کشف یک دیدگاه ترکیبی که فراتر از هر دو دیدگاه درون‌زا و برون‌زا از توسعه است و تعاملات پویا بین این قلمروها را به تصویر می‌کشد. به دنبال همین امر، جامعه علمی با لحاظ کردن کاستی‌های نظری و عملی، اقدام به بازنگری پارادایم توسعه روستایی بر اساس چرخش شناختی جدید کردند و محصول آن شکل‌گیری پارادایم توسعه درون‌زای جدیدی روستایی بوده است. این چرخش پارادایمی نشأت‌گرفته از پیچیده‌تر شدن ماهیت فضای جغرافیایی است (Cheng, Cushman, Ho, & Gao, 2011; Galdeano-Gómez, Aznar-Sánchez, & Pérez-Mesa, 2022). که برنامه‌ریزان واقع‌گرا را واداشت تا اعتراف کنند که اصل کلیدی توسعه روستایی، استفاده از ظرفیت‌های خارجی با تکیه بر منابع محلی است (Bosworth et al., 2016). علی‌رغم اینکه آینده توسعه روستایی با پارادایم توسعه درون‌زای جدیدی روستایی گره‌خورده است (Cejudo, Navarro, & Cañete, 2020). اما همچنان درک عمیقی از جنبه‌های پارادایمیک توسعه روستایی درون‌زای جدید وجود ندارد. بنابراین شناخت جنبه‌های پارادایمی آن ضروری است.

هدف از این مطالعه بررسی جنبه‌های مختلف پارادایمی توسعه روستایی درون‌زا جدید است. با انجام یک بررسی نظام‌مند و

1. Lowe, Murdoch & Ward
2. Ray
3. Van der Ploeg & Renting

و تجربی خواهند بود (Kirkham et al., 2010). از مطالعات صورت گرفته درباره برنامه LEADER که از سال ۲۰۰۶ تاکنون ادامه داشته است، به‌عنوان نمونه‌های تجربی مورداستفاده قرار گرفته است. در آخرین گام، کشف ارتباط میان رویکردها با یکدیگر از اهمیت و ضرورت ویژه‌ای برخوردار است. محققان با در نظر گرفتن خط‌کشی‌ها و مرزبندی‌های متنوعی که از این پارادایم ترسیم شده، سعی کرده‌اند نسبت و ارتباط زنجیره‌وار رویکردها در یک کلیت فراتر دست پیدا کنند. درنهایت مقاله حاضر دو هدف اصلی را دنبال می‌کند. هدف اول، شناسایی رویکردهای موجود به پارادایم توسعه درون‌زای جدیدی روستایی، است. هدف دوم، کنکاش درباره یک رویکرد سازگار با ماهیت پارادایمیک توسعه درون‌زای جدیدی روستایی جهت به فهم درآوردن سایر رویکردها در پازل پارادایمی جدید است.

شیوه انتخاب مطالعات

نتایج طی سه مرحله ارزیابی شد. در مرحله اول، نویسندگان عنوان مقالات را غربال کردند و مقالات نامربوط حذف شدند. سپس نویسندگان چکیده مقالات باقی‌مانده را مطالعه کردند و مقالات غیرمرتبط نیز حذف شدند. درنهایت، در گام سوم، نویسندگان سعی کردند به متون کامل مقالات باقی‌مانده برای ارزیابی آن‌ها دست یابند. اگر متن کامل مقالات باقی‌مانده در دسترس نبود، نویسندگان برای دستیابی به متن کامل ذکر شده به نویسندگان مرتبط ایمیل می‌زدند. تمام فرایندهای غربالگری به‌صورت مستقل انجام شده بود تا سوگیری انتخاب را به حداقل برسانند و درنهایت، نویسندگان بحث و توافق کردند که مقالات نهایی را انتخاب کنند.

جستجوی ادبیات جامع با استفاده از ادبیات بررسی شده مرتبط و ادبیات خاکستری منتشرشده از هفت پایگاه داده الکترونیکی، از جمله Scopus، Web of Science، Google Scholar، ISI Pro- و JSTOR، Springer Publisher، Sage، شامل پایان‌نامه‌های منتشرنشده، گزارش‌ها، مجموعه مقالات کنفرانس، فصل‌های کتاب منتشرنشده و کتاب‌های الکترونیکی بود. برای شناسایی مقالات مرتبط، کلمات کلیدی مانند «توسعه درون‌زا»، «توسعه درون‌زای روستایی»، «پارادایم توسعه روستایی» و «رویکردهای نوین توسعه روستایی» و عباراتی مانند «مدل‌های نوین توسعه روستایی»، «توسعه درون‌زا جدیدی روستایی و عمل» جستجو شد. جستجوی کلمات کلیدی و عبارات بر اساس هدف مرور و سؤالات تحقیق ذکر شده در بالا انجام شد.

معیارهای واجد شرایط بودن

برای جلوگیری از تکراری بودن و انتخاب مقالات مرتبط از معیارهای ورود و خروج استفاده شد. از آنجایی که مرور بر پارادایم

روش گردآوری داده‌ها و اطلاعات در تحقیق حاضر بر اساس پروتکل PRISMA تدوین شده است که طی یک فرایند رفت و برگشتی میان متون بازتاب‌های نظری دسته‌بندی می‌شوند. مطابق این پروتکل مسیر گردآوری داده‌ها بر اساس دو معیار اصلی طراحی شده است (Liberati et al., 2009). اول، انتخاب مقالات به‌صورت یک رویکرد منطقی است که بر اساس فیلترهای خاصی مطالعات گزینش می‌شوند که به آن ویژگی داده‌ها (گزارش^۵) می‌گویند؛ بر این منوال، معیار گردآوری داده‌های تحقیق بر اساس خوشه‌های غیر تصادفی^۶ در گزارش‌های موردی^۷ از کشورهای مختلف است. منابع مورداستفاده در پژوهش حاضر، شامل مقالات، کتب و گزارش‌های نگارش شده مرتبط با توسعه درون‌زای جدید روستایی بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۳ میلادی است (Moher et al., 2015) که در پایگاه اطلاعات Web of sci-ence، Pe hub، Scopusه نمایه شده‌اند. مقالات نمایه شده به زبان‌های انگلیسی و فارسی موردبررسی قرار خواهند گرفت.

دوم، ویژگی‌های فرایند انجام مطالعه^۸ است که اشاره به گام‌هایی دارد که محققان برای رسیدن به نتیجه طراحی می‌کنند. درواقع، از نظر شمسر^۹ و همکاران (۲۰۱۵) ویژگی‌های فرایند انجام مطالعه، ارائه یک بیانیه صریح و دقیق درباره مشخصات منابع، شکل مداخلات، مقایسه‌کننده‌ها و نتایج^{۱۰} است (Shamseer et al., 2015). از آنجایی که این پژوهش به دنبال بازخوانی گفتمان‌های پراکنده در پارادایم توسعه درون‌زای جدیدی روستایی از درون ادبیات جهانی است. از نظر روش‌شناسی، ابتدا با استفاده با جست‌وجوی کلیدواژه «پارادایم توسعه درون‌زای جدیدی روستایی»^{۱۱} در پایگاه داده‌های رسمی یک نمای کلی از مطالعات به تصویر کشیده و انتخاب شد. سپس با لحاظ کردن معیارهایی همچون مرجع بودن، اثرگذاری و میزان استناد فراوانی موضوعی به‌دست آمده و محققان بر اساس همپوشانی اقدام به طبقه‌بندی رویکردهای مختلف از پارادایم جدید کردند. به این ترتیب، برای پارادایم توسعه درون‌زای جدیدی روستایی، چهار طبقه مفهومی «شبکه روستایی یک منطق بنیادی»، «توسعه سرزمینی و الحاق تفکرات جغرافیایی»، «حکمرانی سرزمینی و بازبینی نهادی مناطق روستایی» و «نوآوری اجتماعی، یک فراخوان عمومی از توسعه» شناسایی شده و با یکدیگر مقایسه و تفسیر شدند (Bosworth et al., 2016; Gkartzios & Lowe, 2019; Lowe, Phillipson, Proctor, & Gkartzios, 2019; Murdoch, 2000; Navarro-Valverde et al., 2022; Ray, 2006).

لازم به ذکر است که مقایسه‌کننده‌ها، ترکیبی از مطالعات نظری

5. Report characteristics
6. Cross-sectional studies
7. Case reports
8. Study characteristics
9. Shamseer
10. Participants, interventions, comparators, and outcomes (PICO)
11. Neo_endogenous rural development paradigm

غریبالگری

در مرحله اول مرور نظام‌مند، ۱۱۴ مطالعه از طریق جستجو در پایگاه داده‌ها و ۱۵ مطالعه از منابع انتخاب شد که مجموعاً ۱۲۹ مطالعه شناسایی شد. در مرحله دوم، ۲۵ مطالعه به دلیل عدم ارتباط با موضوع و موارد تکراری کنار گذاشته شد و ۱۰۴ مطالعه باقی ماند. در مرحله سوم، پس از نمایش عناوین، ۳۷ مطالعه به دلیل کمبود داده‌ها اولیه، گزارش ناکافی و اطلاعات نامربوط حذف شد که ۶۷ مقاله واجد شرایط بودند. در مرحله آخر، پس از ارزیابی عمیق ۲۰ مطالعه حذف گردید و ۴۷ مطالعه برای تحلیل نهایی انتخاب شدند که ویژگی‌های آن‌ها در تصویر شماره ۱ ارائه شده است.

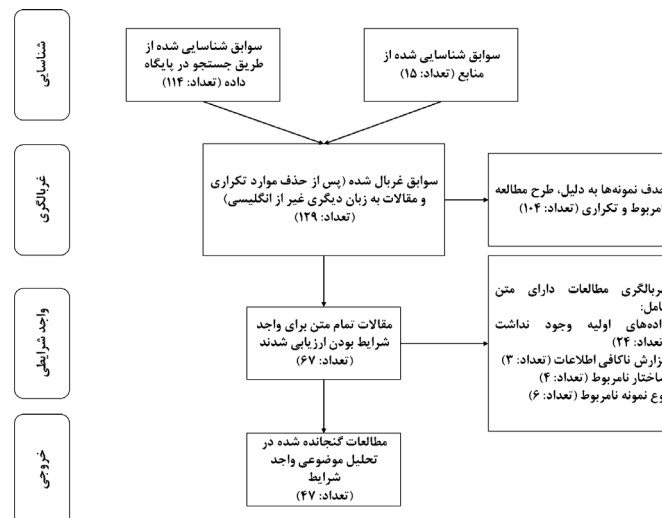
توسعه درون‌زا جدیدی روستای متمرکز بود، مقالات مربوط به دو پارادایم توسعه برون‌زا و توسعه درون‌زا حذف شدند. مطالعاتی که به‌صراحت بر روی عناصر پارادایمی یا رویکردهای نوین توسعه روستایی متمرکز شده بودند مستثنا شدند. این مطالعه طیف گسترده‌ای منابع همچون مقالات مجلات، نقد و بررسی، فصل کتاب را در برمی‌گیرد. مجلات بررسی هم‌تا که به زبان انگلیسی و فارسی منتشر می‌شوند و مقالات به سایر زبان‌ها حذف شدند. مقالاتی که به‌صورت متن کامل در دسترس نبودند نیز حذف شدند. تمام اسناد منتشر شده بدون محدودیت زمانی تا پایان ژوئن ۲۰۲۳ انتخاب شدند. محققان بر اساس معیارهای ورود و خروج اقدام به انتخاب مطالعات کردند؛ در نهایت نتایج به‌دست‌آمده از طریق نرم‌افزار EndNote X8.1 وارد شد و نتایج تکراری حذف شدند (جدول شماره ۱).

جدول ۱. معیارهای ورود و خروج برای انتخاب مطالعات مرتبط با پارادایم توسعه درون‌زای جدید روستایی.

معیارها	ورودی‌ها
چارچوب زمانی	بدون محدودیت زمانی (تاریخ پایان جستجوی ادبیات، ژوئن ۲۰۲۳ است)
زبان	انگلیسی و فارسی
نوع مطالعه	مقالات مجلات، نقد و بررسی، فصل کتاب
مقیاس	مقیاس روستا، منطقه روستایی
سطح دسترسی	تمام متن
روش تحقیق	تحلیل مضمون و مروری
کلمات کلیدی	("neo-endogenous" [Title/Abstract]) OR ("neo-endogenous AND development" [Title/Abstract]) OR ("neo-endogenous AND approach" [Title/Abstract]) OR ("neo-endogenous AND rural AND development" [Title/Abstract]) OR ("neo-endogenous AND growth" [Title/Abstract]) OR ("neo-endogenous AND model" [Title/Abstract]) OR ("neo-endogenous AND approach AND to AND regional" [Title/Abstract]) OR ("practice AND of AND neo-endogenous AND rural AND development" [Title/Abstract]) OR ("practice AND of AND neo-endogenous" [Title/Abstract]) OR ("neo-endogenous AND rural AND development AND practice" [Title/Abstract])
پایگاه داده	Web of Science (WoS), Scopus, Francis & Taylor, Science Direct, Springer, Wiley, ProQuest, Google Scholar
نوع انتشار	چاپ‌شده

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تصویر ۱. معیارهای ورودی و خروجی تحقیق. مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

روش‌شناسی تحقیق

مرور نظام‌مند و تحلیل موضوعی دو روش تحلیلی هستند که در روش‌شناسی تحقیق حاضر بکار گرفته شده است. ابتدا، از مرور نظام‌مند به منظور جمع‌آوری، انتخاب، ارزیابی و تحلیل دقیق مطالعات مرتبط با پارادایم توسعه درون‌زا جدید استفاده شده است. هدف از انتخاب مرور نظام‌مند در این تحقیق، بررسی وضعیت پراکندگی مطالعات بر اساس خاستگاه جغرافیایی و تفاوت در موضوعات بر اساس مناطق جغرافیایی جهان است. کل فرایند مرور نظام‌مند از جستجوی منابع، انتخاب مطالعات، ارزیابی و ارائه گزارش همسو با هدف تحقیق صورت گرفته است. در مرحله دوم، محققان با استفاده از تحلیل موضوعی، الگوها، تمرکزها و روابط بین اجزاء و مفاهیم پارادایم توسعه درون‌زا جدید تدوین شده است. جهت تحلیل و خلاصه‌نویسی منابع منتخب از نرم‌افزار Maxqda₂ استفاده شده است که با حساسیت نظری محققان، مطالب گردآوری شده درباره مشخصات پارادایمی توسعه درون‌زا جدید ساختاردهی و بازبینی شده است. رویکرد روش‌شناختی مقاله متمرکز بر شناسایی مشخصات پارادایمی توسعه درون‌زا جدید روستایی است. با وجود اینکه زمان کمی از چهارچوب‌بندی ایده اولیه این پارادایم می‌گذرد، اما از لنزهای رویکردی متنوعی به آن پرداخته شده است؛ لذا، آنچه به عنوان پارادایم توسعه درون‌زا جدیدی روستایی در مطالعات در نظر گرفته می‌شود، تنها با بازسازی دقیق زمینه‌ها، اصول و روایت توسعه روستایی امکان‌پذیر می‌شود. به این ترتیب، دغدغه اصلی محققان طراحی روش جمع‌آوری منابع و تدوین لنز نظری است که بتوان نمای اصلی رهیافت‌های موجود پارادایمی شناسایی شوند که در ادامه به آن‌ها پرداخته شده است.

یافته‌ها

این بخش نتایج بررسی ادبیات را در دو بخش ارائه می‌کند. (۱). ابتدا یافته‌های مرتبط با مرور نظام‌مند در دو زیر بخش

(خاستگاه جغرافیایی ادبیات و تفاوت در موضوعات بر اساس مناطق جغرافیایی جهان)، (۲). دوم نتایج تحلیل موضوعی ادبیات در سه بخش (لنز نظری، پوشش موضوعی و مشخصات پارادایمیک توسعه درون‌زا جدید روستایی).

یافته‌های مرتبط با مرور نظام‌مند

خاستگاه جغرافیایی ادبیات علمی

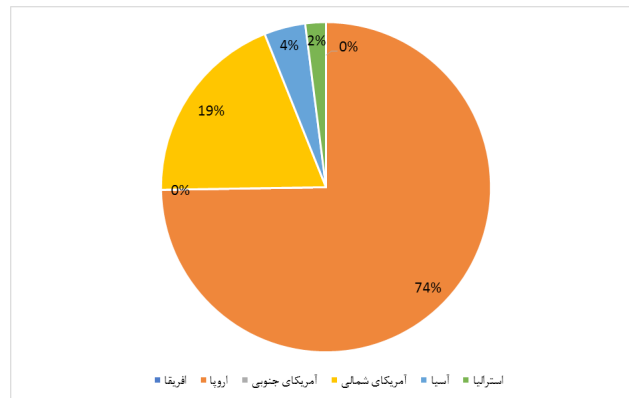
باتوجه به خاستگاه جغرافیایی مقالات، جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که بیشتر مطالعات انجام شده از اروپا (تعداد: ۳۱)، و پس از آن آمریکای شمالی (تعداد: ۱۱) و در آفریقا (تعداد: ۰)، آمریکای جنوبی (تعداد: ۱) و استرالیا (تعداد: ۱) کمترین مطالعات صورت گرفته است. از (۳۵) مطالعه انجام شده در اروپا، اتحادیه اروپا (۱۱)، انگلیس (۸)، ایتالیا (۳)، هلند (۳)، اسپانیا (۲)، فنلاند (۲) و آلمان (۲) انجام شد. تنها یک مطالعه در ایرلند، فرانسه، اتریش، لهستان و یونان انجام شد. در آسیا، بیشتر نشریات بررسی شده در چین (۱) و کره جنوبی (۱) انجام شده است. از ۹ مطالعه انجام شده در آمریکای شمالی، آمریکا (۹) مطالعه و تنها یک مطالعه مختص به کانادا است. در آمریکای جنوبی و آفریقا مطالعه‌ای انجام نشده است. تنها یک مطالعه در استرالیا انجام شد.

تفاوت در موضوعات بر اساس مناطق جغرافیایی جهان

تجزیه و تحلیل یافته‌ها الگوهای جالب توجهی را در مورد تمرکز مطالعات منتشر شده بر روی پارادایم جدید توسعه درون‌زا جدیدی روستایی در مناطق مختلف جغرافیایی جهان نشان می‌دهد. از میان چهار مضمون شناسایی شده بر اساس مناطق جغرافیایی جهان، بیشترین پژوهش‌ها به هستی‌شناسی برساختی (۲۰) و معرفت‌شناسی ترکیبی (۱۵) متمرکز شده‌اند. کمترین مطالعات حوزه موضوعی به ترتیب به اخلاقیات (۳) و اقدامات فرایندی - ارتباطی (۹) اختصاص یافته است.

جدول ۲. مشخصات جغرافیایی مطالعات توسعه درون‌زا جدید روستایی در جهان.

مشخصات جغرافیایی	تعداد	درصد
آفریقا	۰	۰%
اروپا	۳۵	۷۴%
آمریکای جنوبی	۰	۰%
آمریکای شمالی	۹	۱۹%
آسیا	۲	۴%
استرالیا	۱	۲%

تصویر ۲. نمودار توزیع مطالعات توسعه درون‌زای جدید روستایی در جهان. مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۳. مشخصات موضوعی (مضمونی) توسعه درون‌زای جدید روستایی در جهان.

مشخصات موضوعی (مضمونی)	تعداد	درصد
هستی‌شناسی بر ساختی	۲۰	۴۳%
معرفت‌شناسی ترکیبی	۱۵	۳۲%
اقدامات فرایندی - ارتباطی	۹	۱۹%
اخلاقیات انسانی	۳	۶%

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

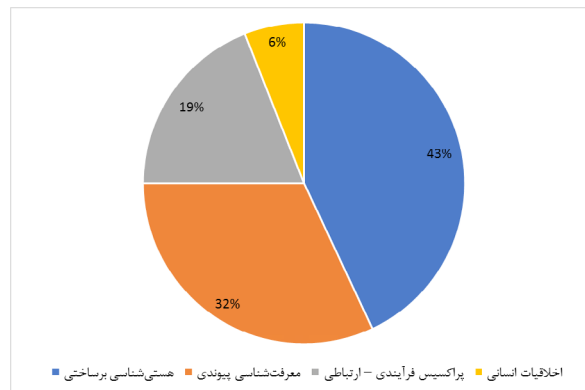
مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

در مقابل، تعداد کمتری از مطالعات با تمرکز بر روی اقدامات فرایندی-ارتباطی، حکایت از آن دارد که فضایی برای کاوش بیشتر در جنبه‌های عملی اجرای طرح‌های توسعه روستایی درون‌زای جدید روستایی وجود دارد. اقدامات فرایندی-ارتباطی به بررسی فرایندهای مشارکتی، راهبردهای ارتباطی و رویکردهای عملی مورد استفاده در مداخلات توسعه روستایی اشاره دارد. تحقیقات در این زمینه می‌تواند بینشی در مورد روش‌ها و رویکردهایی فراهم کند که مشارکت مؤثر دست‌اندرکاران، اشتراک دانش و اقدام جمعی را در فرایندهای توسعه روستایی تسهیل می‌کند.

به‌طور مشابه، تجزیه و تحلیل نشان می‌دهد که اخلاقیات به نسبت توجه کمتری در ادبیات منتشر شده دریافت کرده است. تعداد محدودی از مطالعات اختصاص یافته به اخلاقیات، شکاف بالقوه‌ای را در درک ابعاد اخلاقی توسعه درون‌زای جدید روستایی نشان می‌دهد. این مطالعات مرتبط با موضوعاتی مانند تحلیل گفتمان قدرت، برابری، عدالت اجتماعی و دموکراسی در فرایندهای توسعه روستایی را مورد بررسی قرار می‌دهند. تحقیقات بیشتر در این زمینه می‌تواند به درک جامع‌تری از پیامدهای اخلاقی و معضلات مرتبط با اجرای رویکردهای توسعه درون‌زا جدیدی روستایی کمک کند.

هستی‌شناسی بر ساختی به بررسی ساختارها و سیستم‌های زیربنایی که فرایندهای توسعه روستایی را شکل می‌دهند اشاره دارد. این تمرکز نشان‌دهنده اهمیت درک چهارچوب‌های اجتماعی، اقتصادی و نهادی است که توسعه روستایی در آن صورت می‌گیرد. تخصیص تعداد قابل‌توجهی از مطالعات به هستی‌شناسی بر ساختی، گویای علاقه شدید به کاوش در عوامل ساختاری روستا توسط محققان است که به‌صورت مستقیم بر موفقیت یا شکست طرح‌های توسعه روستایی درون‌زای جدید تأثیر می‌گذارد. این مجموعه از تحقیقات احتمالاً به موضوعاتی مانند ساختارهای حکمرانی، چهارچوب‌های سیاسی و ترتیبات نهادی می‌پردازد که نتایج توسعه روستایی را شکل می‌دهد.

از سوی دیگر، معرفت‌شناسی ترکیبی بر اهمیت روابط، شبکه‌ها و تعاملات در هدایت فرایندهای توسعه روستایی تأکید دارد. این تمرکز پژوهشی تشخیص می‌دهد که توسعه روستایی یک فرایند اجتماعی پیچیده و پویا است که شامل دست‌اندرکاران متعدد و ارتباطات متقابل آن‌ها می‌شود. تعداد قابل‌توجهی از مطالعاتی که به بررسی معرفت‌شناسی رابطه‌ای می‌پردازند، علاقه به درک پویایی‌های اجتماعی، همکاری‌ها و شبکه‌های سرزمین نشان می‌دهند. این مطالعات عمدتاً به موضوعاتی مانند توسعه سرمایه‌گذاری‌های مالی، مشارکت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و تبادل دانش را در بافت‌های روستایی پرداخته‌اند.

تصویر ۳. تحلیل موضوعی داده سنجی منابع پارادایمی توسعه روستایی جهان. مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۲

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

یافته‌های مرتبط با تحلیل موضوعی

لنز نظری

درون‌زای جدید است. سپس تمرکز بر تعاملات پویا بین مناطق محلی و محیط‌های سیاسی، نهادی، تجاری و طبیعی گسترده‌تر آن‌ها و چگونگی میانجی‌گری این تعاملات است (Ward et al., 2005b).

مطالعات نظری در توسعه روستایی نشان می‌دهند که دانشمندان از لنز یک رویکرد مشخص به پارادایم توسعه درون‌زای جدید نپرداخته‌اند. بلکه رویکردهای متفاوتی را در پیش گرفته‌اند که ممکن است برای خوانندگان این سؤال مطرح شود که پارادایم توسعه درون‌زای جدید چیست؟ مطابق با مطالعات، از لنز چهار رویکرد می‌توان به این سؤال پاسخ داد. به‌عنوان نمونه در تعاریف اولیه از پارادایم توسعه درون‌زای جدید روستایی تمرکز اصلی بر تجزیه و تحلیل شبکه‌ای بود (Cooke & Morgan, 1993; Dicken & Thrift, 1992) به گفته بوسوارس (۲۰۱۶) تفکر درون‌زای جدید مدل درون‌زای قبلی را در برمی‌گیرد، به‌عنوان مثال توسعه روستایی چندبخشی است که با تمرکز بر شبکه‌ها به جلو می‌رود که پتانسیل توسعه مستلزم ادغام داخلی و خارجی است (Bosworth et al., 2016). در تعریف توسعه سرزمینی از پارادایم ... آورده است که نسبت رویکرد درون‌زای جدید با توسعه روستایی پاسخی به ایده اقتصادی - اجتماعی است. نه تنها از طریق گنجاندن مشارکت محلی در فعالیت‌های توسعه سرزمینی بلکه در جست‌وجوی منابع بالقوه‌ای که مردم محلی تجسم می‌یابد، انسان‌گرایانه است. پارادایم درون‌زای جدید نیز بنا به تعریف، مربوط به فعالیت‌های جمعی محلی و تعریف توسعه به‌طور گسترده برحسب کیفیت زندگی است. بنابراین توسعه روستایی مربوط به فعالیت‌های اقتصادی است که تا حدی در قلمروهای محلی تعبیه شده است. فعالیت‌های توسعه درون‌زای جدید را می‌توان به‌عنوان تلاشی برای جهت‌دهی مجدد تقسیم‌کار در نظر گرفت (Ray, 2006). از منظر حکمروایی سرزمینی می‌توان به مطالعه اسپارسیا و عباسی (۲۰۲۰) اشاره کرد که آن‌ها معتقدند توسعه درون‌زای جدید به توزیع قدرت در سطوح مختلف اشاره دارد.

توسعه درون‌زا جدید مبتنی بر این ایده است که با تجدید

مطابق ادبیات، توسعه درون‌زای جدید به‌عنوان پارادایم جدید مورد استقبال اجتماع علمی حوزه توسعه روستایی قرار گرفته است (Bosworth et al., 2016; Gkartzios & Lowe, 2019; High & Nemes, 2007; Olmedo & O'Shaughnessy, 2023; Ray, 2006; Shucksmith, 2010; Ward et al., 2005a; Woods, 2007) تاکنون محققان از موقعیت‌های مختلف مفهومی و نظری به آن پرداخته‌اند. اما عمده مطالعات بر ماهیت عملکردی این پارادایم اتفاق نظر دارند و معتقدند زمینه‌های شکل‌گیری پارادایم جدید ریشه در تناقضات دو پارادایم پیشین توسعه درون‌زا و برون‌زا دارد (Van der Ploeg et al., 2017; Ward et al., 2005b). به‌نحوی که رویکردهای درون‌زا برخلاف برون‌زا، سهم ویژه‌ای برای منابع محلی در توسعه پایدار روستایی قائل می‌شوند. همچنین، توسعه درون‌زا، چالش اصلی خود را ارزش‌گذاری بر تفاوت‌های جغرافیایی از طریق پرورش ظرفیت‌های انسانی و محیطی مناطق روستایی می‌داند؛ درحالی‌که توسعه برون‌زا چالش اصلی خود را غلبه بر تفاوت‌ها و تمایزهای مناطق روستایی از طریق جهانی‌سازی مهارت‌های فنی روستائیان و نوسازی زیرساخت‌های فیزیکی این مناطق می‌داند (van der Ploeg & van Dijk, 1995; Shucksmith, 2002). بر همین اساس، این چنین دوگانه‌انگاری‌های موجود در درون دو پارادایم، مانع فهم واقعیت پیچیده و تودرتوی توسعه روستایی می‌شود. به شکلی که تصور توسعه اجتماعی - اقتصادی مناطق روستایی، مستقل از تأثیرات خارجی (اعم از جهانی‌شدن، تجارت خارجی یا اقدام دولتی یا اتحادیه اروپا) یک ایدئال باشد؛ اما یک پیشنهاد عملی در اروپای معاصر نیست. درواقع، هر محلی شامل ترکیبی از نیروهای برون‌زا و درون‌زا خواهد بود که باید با سطوح فرامحلی تعامل داشته باشد. نکته مهم این است که چگونه می‌توان ظرفیت مناطق محلی را برای هدایت این فرایندها، منابع و اقدامات گسترده‌تر به نفع آن‌ها افزایش داد. این مفهوم توسعه

فکری این پارادایم کمک می‌کند.

هستی‌شناسی‌برساختی

هستی‌شناسی درون‌زای جدید، صحبت درباره جهان‌بینی برنامه‌ریزان نسبت به توسعه روستایی است. جهان‌بینی توسعه درون‌زای جدید برمدار دیدگاه برساخت‌گرایی توأمان با ملاحظات واقع‌گرایانه پیکربندی شده است (Ward et al., 2005a). همین امر، بینشی فراتر از دو پارادایم فکری پیشین توسعه درون‌زا و برون‌زا به ارمغان می‌آورد (Gkartzios & Scott, 2014). هستی‌شناسی برساخت‌گرایی روستایی از درهم‌تنیدگی فرایندها و روابط مختلف اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و طبیعی تولید می‌شود. به‌نحوی که روستا یک فضای ترکیبی و چندبعدی است که از تعامل مستمر بین محیط اجتماعی و محیط طبیعی شکل می‌گیرد (Murdoch, 2003). درواقع، روستا یک فضای برساختی است که محصول نیروها، جریان‌ها و تعاملات درونی و بیرونی در قلمرو سرزمینی خود است که دائماً در حال تولید و بازتولید روابط اجتماعی - فضایی خود با سایر سکونتگاه‌ها جهت تنظیم سرزمین تلقی می‌شود (Elden.s, 2009). همین امر، باعث شده که راهکار حل مسائل را محدود به یک حوزه تخصصی خاص تقلیل داده نشود؛ بلکه این راهکارها را باید در بافت گسترده و درهم‌تنیده‌ای از حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی جست‌وجو کنند. به شکلی که امروزه نمی‌توان تنها از فاکتورهای اقتصادی برای توسعه اقتصادی روستا صحبت به میان آورد؛ بلکه طیف گسترده‌ای پیشران‌ها همچون سرمایه اجتماعی، فرهنگ کارآفرینی، میزان همکاری‌های نهادهای دولتی و عمومی و ... می‌توانند بر عملکرد اقتصادی روستا تأثیرگذار باشند (Scott, 2019). در حقیقت توسعه درون‌زای جدید سعی می‌کند با ظرفیت‌سازی جوامع محلی روستایی؛ آن‌ها را برای تعامل در مقیاس‌های گسترده‌تر آماده کند (Ward et al., 2005a). این اثربخشی هم‌زمان با اتخاذ نگاه کل‌گرایانه سرزمینی، مستقیماً بر نهادسازی دولت‌ها و بازیگران محلی متمرکز است. به‌نحوی که آن‌ها را قادر می‌سازد تا میزان استفاده از منابع محلی (همچون سرمایه انسانی، ظرفیت رهبری و مدیریت، دانش محلی، دانش تخصصی و ...) را به حداکثر برسانند و پا به عرصه همکاری‌های بین‌المللی بگذارند (Esparcia & Abbasi, 2020). درواقع، این پارادایم سهم ویژه‌ای برای اثرگذاری و اثرپذیری جریان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی با فرایندهای محلی روستایی قائل می‌شود (Cejudo et al., 2020).

معرفت‌شناسی ترکیبی

معرفت‌شناسی توسعه روستایی، به دنبال صحبت درباره دانش معتبر در این حوزه است. فلسفه پارادایم درون‌زای جدید مبتنی بر شناخت ترکیبی از فضای منطقه روستایی پایه‌گذاری شده است (Lowe et al., 1995; Ray, 2001). در شناخت ترکیبی

ساختار مداخله عمومی به‌دوراز منافع شخصی و به نفع قلمرو محلی/منطقه‌ای ایجاد شود (Ray, 2006). از منظر نوآوری اجتماعی به اعتقاد ری (۲۰۰۶) جامعه مدنی بخشی از رویکرد درون‌زای جدید است، اما باید آن را تنها یکی از طیفی از بازیگران بالقوه در نظر گرفت. این رویکرد به ساخت شیوه‌های تولید، تعاریف توسعه و مداخلات رسمی مربوط می‌شود که ممکن است برای مناطق آسیب‌پذیر اجتماعی - فرهنگی و اقتصادی و همچنین برای جامعه وسیع‌تر مناسب‌تر باشد. به‌این ترتیب، نوآوری اجتماعی کلید مفهوم‌سازی اقدامات (و پتانسیل برای اقدامات) در ابتکارات محلی نو، سرمایه انسانی و بومیایی جوامع است. باک (۲۰۱۶) با تکیه بر مفهوم نوآوری اجتماعی معتقد است که این رویکرد، فرصتی برای شناخت ماهیت سیال و متغیر عوامل توسعه محلی و فرامحلی ارائه می‌دهد که به‌نوبه خود درک دقیق‌تری از مکان فراهم می‌کند. درواقع، توسعه سرمایه اجتماعی (Bosworth & Farrell, 2011) و کارآفرینان اجتماعی روستایی (Steiner et al., 2019) به یکی از مکانیسم‌های کلیدی تبدیل می‌شود که از طریق آن می‌توان رویکردهای درون‌زای جدید برای توسعه روستایی محلی را تشویق کرد (Bosworth et al., 2020).

پوشش موضوعی

تصویر شماره ۴، نتایج تحلیل موضوعی ادبیات بررسی‌شده را نشان می‌دهد. در این بررسی ۴ موضوع و ۱۸ موضوع فرعی شناسایی شد. مضامین شامل هستی‌شناسی برساختی است که از ترکیب فلسفه عینی و ذهنی قابل تعریف است (۵ زیر مضمون). مضمون معرفت‌شناسی ترکیبی که اشاره به چندگانگی فضای روستایی دارد (۵ زیر مضمون)؛ اقدامات فرایندی - ارتباطی که راهبرد توسعه روستایی را شکل می‌دهد (۴ زیر مضمون)، و اخلاقیات انسانی (انتقادی و ارزش - مبنا) که الگوی رفتاری توسعه روستایی را به نمایش می‌گذارد (۴ موضوع فرعی). مضامین مورد استفاده در این بررسی مهم هستند زیرا جهانی هستند و با دسته‌بندی‌های ارائه‌شده برای توسعه درون‌زای جدید روستایی در سراسر جهان سازگار هستند.

مشخصات پارادایمیک توسعه درون‌زای جدید روستایی

برای درک مشخصات پارادایمیک نیاز به تحلیل عناصر بنیادین فلسفی آن است. تفکر در چهارچوب پارادایمی از این حیث که ما را با ویژگی‌های مفهومی و نظری توسعه درون‌زای جدیدی روستایی آشنا می‌کند؛ بسیار راهگشا خواهد بود (Landini, Brites, & y Rebolé, 2017; Petrick, 2015). برای تحلیل عناصر بنیادین پارادایمیک محققان از چهار عنصر اصلی هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی، اقدامات و اخلاقیات بهره جست‌ه‌اند (Guba & Lincoln, 1994; Leavy, 2014). این امر به روشن‌تر کردن ابعاد

تداعی‌کننده مفهوم فضای ارتباطی است که دارای ماهیتی پویا است؛ به‌نحوی که دائماً جریان‌ها و ارتباطات فضایی داخلی و بیرونی سرزمینی را باهدف ایجاد تغییرات مثبت، پیکربندی می‌کند. کاهش تعارضات و ایجاد روابط جدید از جمله اقدامات اصلی این رویکرد است (Cejudo & Navarro, 2020). بنابراین موفقیت پارادایم توسعه درون‌زای جدیدی روستایی به دو عامل اصلی تولید تغییرات دائمی (Cejudo & Navarro, 2020) و مشارکت گسترده بازیگران بستگی دارد (Bosworth et al., 2016)؛ بنابراین، در معرفت‌شناسی درون‌زا جدید یک مدل پارادایمی ترکیبی ظهور می‌کند که مبتنی بر درک فضای رابطه‌ای، سعی می‌کند مسائل روستایی را در مقیاس شبکه‌های ارتباطی در واحد سرزمین تحلیل نماید.

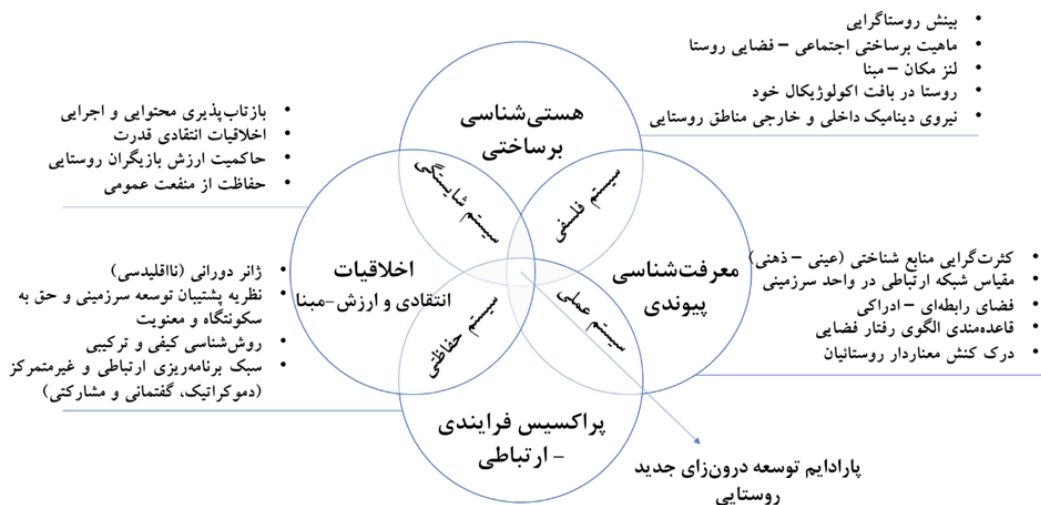
اقدامات فرایندی - ارتباطی

اقدامات درون‌زا جدید منطق حاکم بر توسعه روستایی را به کلی دگرگون کرده است. به شکلی برنامه‌ها در مراحل طراحی و اجرا باید از انعطاف بالایی برخوردار باشند (Healey, 2003). از مطالبات روستائیان، طراحی یک‌رویه برنامه‌ریزی دورانی روبه‌جلو است که دائماً در حال هماهنگ‌سازی اهداف و جامعه محلی است. از همین رو کازورلا^{۱۳} و همکاران (۲۰۱۳) به ما یادآور می‌شوند که تعریف یک فرایند توسعه بدون شهروندان آگاه و حق طلب تلاشی بیهوده است. به همین دلیل یادگیری اجتماعی و پرورش روحیه مطالبه‌گری از لازمه‌های فرایند دادخواهی است.

فضای روستایی، به تصویر کشیدن راهبرد توسعه مناطق روستایی مستقل از جریان‌ها و فرایندهای خارجی همچون جهانی‌شدن، تجارت خارجی یا مداخلات سازمان‌های بالادستی یک نگاه ایده‌آل‌گرایانه‌ای بیش نیست. چراکه توسعه روستایی ترکیبی از نیروهای برون‌زا و درون‌زا خواهد بود که با هدایت فرایندها، منابع و اقدامات در تعاملات فرامحلی منافع محلی تأمین می‌شود (Ward et al., 2005a). درواقع، توسعه روستایی از منظر ترکیبی با تمرکز بر تعاملات پویا بین نواحی محلی و محیط‌های سیاسی و نهادی، تجاری و طبیعی گسترده‌تر، واقعیت پیچیده و تودرتوی فضای جغرافیایی به تصویر می‌کشد که فراتر از درک درون‌زا و برون‌زا است (Ray, 2001: 3-4). این پیچیدگی‌های فضایی، امکان درک تعاملات الگوها و فرایندهای فضایی را که ریشه در پیچیدگی‌های وابسته به مقیاس هستند را فراهم می‌کند (O'Sullivan, Manson, Messina, & Crawford, 1999; Thrift, 2006). همچنین، میان شبکه تعاملات محلی روستا و فرامحلی پیچیدگی‌های فضایی گسترده‌ای وجود دارد که نشان‌دهنده عدم قطعیت در هرگونه اقدام توسعه‌ای است (Mokhtari karchegani, Tavakoli, & Ahmadipour, 2020). از سوی دیگر، نگرش پیچیدگی‌های فضایی، چشم برنامه‌ریزان را به ماهیت پویا و ارتباطی روستا باز می‌کند و امکان استفاده از ظرفیت‌های منطقه‌ای جهت همکاری‌های توسعه سرزمینی را ایجاد می‌کند (Cheng et al., 2022).

توسعه درون‌زای جدید، یک برنامه توسعه نرم محسوب می‌شود که مکان - میناست (Boaward et al., 2020). این پارادایم

13. Cazorla

را در چهارچوب مفهومی خود وارد کنند (Flyvbjerg, 2002).

با وجود اینکه اهمیت اخلاقیات بر کسی پوشیده نیست اما، ادبیات توسعه روستایی و نظام‌های برنامه‌ریزی جهان به‌طور نظام‌مندی از این موضوع اجتناب کرده‌اند (Castellano-Álvarez et al., 2021). بر همین اساس، تفکر و به‌کارگیری خلاقانه اخلاقیات می‌تواند به سلامت طرح‌ها و اطمینان از پیوند نظریه و عمل، به شکلی فراگیر، منجر شود. از این رو افزایش تعاملات، اطلاع‌رسانی و محافظت از آرای روستائیان در طرح‌های آمایشی بر عهده این بخش از کار است. از سوی دیگر، طراحی برنامه‌های آمایشی باید منطبق با نظام ارزشی روستاهای کشور بنیان‌گذاری شوند. به این ترتیب دخالت دادن عناصر ذهنی در بازنمایی آینده سرزمین می‌تواند متضمن تحقق انتظارات محلی و پروژه‌های راهبردی گردد (Bosworth et al., 2016; Cejudo et al., 2020). لحاظ کردن چهار عنصر حیاتی، «ارزش‌های اکولوژیکی»، «صنعت بومی روستائیان»، «امرارمعاش روستائیان» و «بعد معنوی روستائیان» از مهم‌ترین ناگرهای فرایند توسعه روستایی است. در مدل پارادایمی دورن‌زای جدید، ارزش طرح‌ها با میزان سودمندی و اثربخشی‌شان برای جوامع روستایی سنجیده می‌شود؛ حال هرچقدر این طرح‌ها در خودشان قدرت نمایندگی از مطالبات روستائیان و صحبت از صداهای خاموش آن‌ها را داشته باشند، کارآمدتر تلقی می‌شوند. در نهایت بازتاب‌پذیری طرح‌ها نسب به روستا و روستائیان یک اصل انکارناپذیر است که در آن برنامه‌ریزان وظیفه به حداقل رساندن انحصارطلبی‌های قدرت، بازی‌های سیاسی و جهت‌گیری‌هایی را بر عهده دارند که منافع روستا و روستائیان را به خطر می‌اندازد.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه مروری نظام‌مند و موضوعی بر نوین پارادایم توسعه روستایی بود که نشان می‌دهد، علی‌رغم تحقیقات گسترده‌ای که در این رابطه صورت گرفته؛ اما کمتر مطالعه‌ای به بررسی مشخصات پارادایمی توسعه دورن‌زای جدید روستایی پرداخته است. هدف اصلی این مقاله بررسی این شکاف در ادبیات و کمک به دانش در مورد کنکاش درباره رویکرد حاکم در پارادایم توسعه دورن‌زای جدید است؛ بنابراین، در این مقاله چگونگی پارادایم جدید مورد بحث قرار گرفت.

مباحث نشان می‌دهد که از لحاظ پراکنش جغرافیایی، کشورهای اروپایی سهم ویژه‌ای از مطالعات پارادایم نوین را به خود اختصاص داده‌اند. به‌نحوی که اروپا به مهد ظهور پارادایم دورن‌زای جدید تبدیل شده است. علی‌رغم اینکه مطالعات نشان می‌دهند که نوین پارادایم در واقعیت از ظرفیت و قابلیت بیشتری جهت توسعه مناطق روستایی برخوردار است. با این حال، این جریان فکری برای کشورهای آفریقایی، امریکای جنوبی و آسیایی چندان ناآشنا و غریب است.

اقدامات درون‌زا جدید، بیش از آنکه تفریدی عمل کند، به‌صورت ترکیبی عمل می‌کند. بدین صورت که سناریوی در نظر گرفته‌شده برای تهیه برنامه‌های توسعه روستایی بر پایه پیوند نظریه و عمل قرار دارند. بدین معنا که هیچ‌گونه کنشی بدون در نظر گرفتن نظریه پشتیبان صورت نمی‌گیرد و بالعکس. از این رو، انتخاب نظریه توسعه روستایی باید با روش‌شناسی فرایند - ارتباطی آن سازگار باشد (Mokhtari karchegani, Tavakoli, & Ahmadipour, 2020). بر این اساس مجموعه‌ای از نظریات کنش برنامه‌ریزی روستایی را پشتیبانی می‌کند که مشتمل بر سه نظریه محوری توسعه جایگزین، نظریه توسعه محلی و نظریه اخلاق‌گرایی است و از دل آن نظریه‌های کاربردی دیگری استخراج می‌شود. هرکدام یک از این نظریه‌ها بر جنبه‌های متنوعی از ماهیت جغرافیایی روستا دلالت می‌کنند که باید به‌صورت هم‌زمان درک و به کار گرفته شوند. همچنین در اقدامات فرایندی - ارتباطی یک راهبرد اساسی برای برنامه‌ریزی با مردم محسوب می‌شود که ما را با طیف گسترده‌ای از روش‌های مشارکتی مواجه می‌کند (Mokhtari karchegani, Tavakoli, & Ahmadipour, 2019). سناریونویسی این طرح‌ها به اینجا ختم نمی‌شود؛ بلکه دائماً به دنبال خلق شیوه‌های نوآورانه‌ای همچون استفاده از اخلاقیات است تا بتواند پیوند محکم‌تر و دقیق‌تری بین فلسفه و اقدامات توسعه دورن‌زا جدید ایجاد کند.

اخلاقیات انتقادی و ارزش-مبنا

مطالعات اخلاقی در مدل‌های پارادایمی به‌تازگی در ادبیات جهانی مطرح شده است و آن‌گونه که باید در سراسر جهان به کار گرفته نشده است؛ تنها در برخی کشورها به‌صورت جدی دنبال می‌شود؛ لذا، گنجاندن نگاه اخلاقی در پارادایم توسعه دورن‌زا جدید یک تغییر بسیار مهمی محسوب می‌شود که با لحاظ کردن ارزش‌های اجتماعی متنوع و متفاوت قلمروهای سرزمینی به سمت اشتراک گسترده‌تر هدایت می‌کند (Woods & McDonagh, 2011). آرتس و لويس^{۱۴} (۲۰۱۰) و ژویانگ و ژوو^{۱۵} (۲۰۱۷) در دو مطالعه جداگانه به ما نشان می‌دهند که بدون کاربست نظام‌های اخلاقی در فرایند برنامه‌ریزی نمی‌توان آمیدی به تحقق‌پذیری حق سکونتگاه‌ها از جمله سکونتگاه‌های روستایی داشت. از این رو، کازورلا^{۱۵} و همکاران (۲۰۱۳) معتقدند که گفتمان توسعه روستایی به‌طور فزاینده‌ای در دهه‌های اخیر به دنبال درک ساختار قدرت و آشکارسازی لابی‌گری‌های سیاسی انحصارطلب است این در حالی است که شهروندان آگاه، درخواست شفاف‌سازی فرایند تصمیم‌گیری را دارند. جان فریدمن در بررسی پیشرفت و تحول نظریه برنامه‌ریزی، تردید نظریه‌پردازان در خصوص قدرت را یکی از مسائل حائز اهمیت شناسایی می‌کند و از نظریه‌پردازان می‌خواهد تا مناسبات قدرت

14. Aarts & Leeuwis

15. Cazorla

رویکردهای بین‌رشته‌ای همچنین تأمل انتقادی در مورد مفروضات و پویایی قدرت را که در دیدگاه‌های رشته‌های مختلف تعبیه شده است، ترویج می‌کنند.

با پذیرش پارادایم جدید، سیاست‌گذاران و محققان می‌توانند درک جامع‌تری از تعاملات پیچیده‌ای که توسعه روستایی را شکل می‌دهند، به دست آورند. این بررسی نظام‌مند و موضوعی بینش‌هایی را در مورد مفاهیم و نظریه‌های کلیدی مرتبط با این پارادایم در حال ظهور ارائه کرده است. همان‌طور که درک ما از شبکه‌ها و نقش آن‌ها در توسعه روستایی همچنان در حال تکامل است، مهم است که نسبت به ایده‌ها و رویکردهای جدیدی که می‌توانند به رفع نیازهای متنوع و در حال تحول جوامع روستایی کمک کنند، تأکید ویژه‌ای داشت.

در آخر باید گفت که شبکه‌های تحقیقاتی - عملی ترکیبی نقش مهمی در پرورش بازتاب در رویکردهای درون‌زا جدید دارند. این شبکه‌ها محققان، شاغلین و ذینفعان محلی را گرد هم می‌آورد و یادگیری مشارکتی و تولید مشترک دانش را تسهیل می‌کند. با پر کردن شکاف بین تئوری و عمل، شبکه‌های ترکیبی تضمین می‌کنند که تفکر درون‌زا جدید در واقعیت‌های جوامع روستایی باقی می‌ماند. با این حال، برای درک کامل پتانسیل این پارادایم، پذیرش بازتاب از طریق شبکه‌های تحقیقاتی - عملی ترکیبی، روش‌شناسی میان‌رشته‌ای و تحقیقات تطبیقی بین‌المللی بسیار مهم است. از طریق این تلاش‌ها، می‌توان اطمینان حاصل کرد که پارادایم جدید توسعه درون‌زای روستایی سازگار با زمینه و تأثیرگذار در محیط‌های متنوع روستایی قرار می‌گیرد.

پیشنهاد‌های پژوهشی

این مطالعه دارای محدودیت‌هایی است که باید به آن‌ها اذعان کرد. اول، این تحقیق بر مشخصات پارادایمی و رویکردهای حاکم بر توسعه درون‌زا جدید روستایی پرداخته است که نیاز به مطالعه بیشتر درباره پیش‌فرض‌های فلسفی این پارادایم است. دوم، از آنجایی که در تحقیق سعی شد از زاویه پارادایمی جنبه‌های نظری توسعه درون‌زا جدید نشان داده شود، پرداختن به جنبه‌های کاربردی این پارادایم در توسعه روستایی ایران نیازمند تحقیقات گسترده دیگری است. سوم، این تحقیق مروری بر ادبیات بود و استفاده از تجربه دانشگاهی سایر کشورهای اروپایی، نیاز است مطالعات جدیدی در رابطه با طرح‌های توسعه محلی و فرامحلی سازگار با ایران مورد بررسی قرار بگیرد.

این تحقیق به‌عنوان دریچه‌ای جدید برای مطالعات بیشتر در زمینه‌های مختلف عمل می‌کند. به‌عنوان مثال، در رابطه با عناصر پارادایمی، تحقیقات آینده می‌توانند به برساختی بودن فضای روستایی و عمل توسعه درون‌زا جدید بپردازند. در بعد رویکردی، محققان می‌توانند جایگاه هر کدام یک از رویکردهای شبکه‌ای،

بر اساس تفاوت در موضوعات بر اساس مناطق جغرافیایی جهان، دو بحث هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی بیشترین مطالعات به خود اختصاص داده‌اند و مطالعات روش‌شناسی و اخلاقیات کمترین بخش به خود اختصاص داده است. پیرو این موضوع، استنباط می‌شود موضوعات انتقادی و تحلیل گفتمان قدرت کمتر مورد توجه اندیشمندان قرار گرفتن و به‌تازگی از سال ۲۰۱۵ مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، باید در نظر گرفت که نو بودن ماهیت پارادایم درون‌زای جدید، خود مزید بر علت است که مطالعات گسترده‌تری را می‌طلبد.

مطابق با یافته‌های موضوعی تحقیق، می‌توان استنباط نمود که پارادایم توسعه درون‌زای جدید روستایی، دربرگیرنده هر دو رویکرد درون‌زا و درون‌زا است. به‌نحوی که ظهور پارادایم جدید، چشم‌اندازی جدید برای پرداختن به چالش‌های پیشروی مناطق روستایی ارائه می‌دهد. مهم‌ترین درس آموزه این پارادایم را می‌توان گفت که در نظر گرفتن تأثیر متقابل بین بازیگران محلی، نهادها و نیروهای خارجی درون شبکه‌ها در شکل‌گیری سیاست‌های توسعه روستایی است که می‌تواند درک عمیق‌تری از فرایند توسعه روستایی برای ما به ارمغان بیاورد. با این حال، به‌کارگیری این پارادایم جدید مستلزم بررسی دقیق ویژگی‌ها و پویایی‌های منحصر به فرد هر منطقه روستایی است. به‌نحوی که با درک اهمیت دانش محلی، مشارکت جامعه، ساختارهای قدرت و پویایی شبکه، این پارادایم به دنبال توانمندسازی جوامع روستایی و رسیدگی به چالش‌های منحصر به فرد آن‌ها است.

یکی از کلیدی‌ترین مشخصات شناختی پارادایم جدید توسعه درون‌زای جدید روستایی، محوریت قرار گرفتن شبکه‌ها است که چشم‌اندازی تازه در مورد چالش‌های توسعه روستایی ارائه می‌دهد. با در نظر گرفتن تعامل بین شبکه‌ها و ساختارهای از پیش موجود، می‌توان پیچیدگی فرایندهای توسعه روستایی را بهتر درک کرد. ادغام شبکه‌های عمودی و افقی، همراه با تمرکز بر نوآوری و یادگیری، می‌تواند راه را برای راهبردهای توسعه روستایی مؤثرتر هموار کند. از سوی دیگر، رویکردهای درون‌زا پویایی پیچیده قدرت را که فرایندهای توسعه روستایی را شکل می‌دهند، روشن می‌کند. آن‌ها تشخیص می‌دهند که قدرت تنها در بازیگران خارجی متمرکز نیست، بلکه بین دست‌اندرکاران مختلف محلی نیز توزیع می‌شود. با ترسیم این ساختارهای قدرت، هدف رویکردهای درون‌زا شناسایی و به چالش کشیدن نابرابری‌های موجود و توانمندسازی گروه‌های حاشیه‌نشین در جوامع روستایی است.

روش‌شناسی‌های میان‌رشته‌ای چهارچوب ارزشمندی برای توسعه بازتابی روستایی فراهم می‌کنند. این روش‌شناسی با ادغام دیدگاه‌های متنوع از حوزه‌هایی مانند انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، بوم‌شناسی و اقتصاد، درک جامعی از پویایی‌های پیچیده موجود در مناطق روستایی را امکان‌پذیر می‌سازد.

توسعه سرزمینی، حکمروایی چند سطحی و نوآوری اجتماعی را در پازل هیبریدی درون‌زا جدید مورد بررسی قرار دهند و به جنبه‌های ترکیبی آن اشاره کنند. علاوه بر این، مطالعات آتی باید بر جنبه‌های کاربردی توسعه درون‌زا جدید در توسعه روستایی را بررسی کنند.

در حالی که رویکردهای درون‌زا جدید امکانات هیجان‌انگیزی را ارائه می‌دهند، این بررسی نیاز به اتخاذ لنزهای بازتابی صریح را برای پیشبرد بیشتر این پارادایم استدلال می‌کند. انعکاس‌پذیری شامل بازتاب انتقادی بر مفروضات، سوگیری‌ها و پویایی قدرت است که در تحقیق و عمل تعبیه شده است. با پذیرش بازتاب، رویکردهای درون‌زا جدید می‌توانند محدودیت‌ها و چالش‌هایی را که با آن مواجه هستند، بهتر برطرف کنند.

تشکر و قدردانی

مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول در گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس است.

References

- Aarts, N., & Leeuwis, C. (2010). Participation and power: reflections on the role of government in land use planning and rural development. *Journal of Agricultural Education and Extension*, 16(2), 131-145.
- Aggarwal, A. K. (2018). Rural entrepreneurship development ecosystem—an emerging paradigm of rural socio-economic development. Available at SSRN 3184127.
- Arksey, H., O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *Int J Soc Res Methodol* 2005; 8:19–32.
- Biczkowski, M. (2020). LEADER as a mechanism of neo-endogenous development of rural areas: the case of Poland. *Miscellanea Geographica*, 24(4), 232-244.
- Bock, B. B. (2016). Rural marginalisation and the role of social innovation; a turn towards nexogenous development and rural reconnection. *Sociologia Ruralis*, 56(4), 552-573.
- Bosworth, G., Annibal, I., Carroll, T., Price, L., Sellick, J., & Shepherd, J. (2016). Empowering Local Action through Neo-Endogenous Development; The Case of LEADER in England. *Sociologia Ruralis*, 56(3), 427-449.
- Bosworth, G., Farrell, H. (2011). Tourism entrepreneurs in Northumberland: the role of in-migrants. *Ann Tour Res* 38(4):1474–1494
- Bosworth, G., Price, L., Hakulinen, V., & Marango, S. (2020). Rural social innovation and neo-endogenous rural development. In *Neoendogenous development in European rural areas* (pp. 21-32): Springer.
- Braun, V., Victoria, C. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qual Res Psychol* 2006; 3:83.
- Cazorla, A., De Los Ríos, I., & Salvo, M. (2013). Working With People (WWP) in rural development projects: A proposal from social learning. *Cuadernos de desarrollo rural*, 10(SPE70), 131-157.
- Castellano-Álvarez, F. J., Álvarez-García, J., Durán-Sánchez, A., & Río-Rama, M. d. I. C. d. (2021). Ethics and Rural Development: Case Study of Tajo-Salor (Extremadura, Spain). In *Progress in Ethical Practices of Businesses* (pp. 297-311): Springer.
- Cejudo, E., & Navarro, F. (2020). Neoendogenous development in European rural areas: Springer.
- Cejudo, E., Navarro, F., & Cañete, J. A. (2020). Young and Women Entrepreneurs in Neo-endogenous Development. In E. Cejudo & F. Navarro (Eds.), *Neoendogenous Development in European Rural Areas: Results and Lessons* (pp. 209-234). Cham: Springer International Publishing.
- Cheng, C., Cushman, S. A., Ho, H.-C., & Gao, P. (2022). Geographic Complexity: Concepts, Theories, and Practices. In (Vol. 11, pp. 308): MDPI.
- Colquhoun, H.L., Levac, D., O'Brien, K.K., et al. (2014). Scoping reviews: time for clarity in definition, methods, and reporting. *J Clin Epidemiol* 2014; 67:1291–4.
- Cooke, P., & Morgan, K. (1993). The network paradigm: new departures in corporate and regional development. *Environment and planning D: Society and space*, 11(5), 543-564.
- Dahlman, C. (2016). A new paradigm for rural development.
- Dicken, P., & Thrift, N. (1992). The organization of production and the production of organization: why business enterprises matter in the study of geographical industrialization. *Transactions of the Institute of British geographers*, 279-291.
- Elden, S. (2009). *Terror and territory: The spatial extent of sovereignty*. U of Minnesota Press.
- Esparcia, J., & Abbasi, F. (2020). Territorial governance and rural development: challenge or reality? In *Neoendogenous Development in European Rural Areas* (pp. 33-60): Springer.
- Flyvbjerg, B. (2002). Bringing power to planning research: One researcher's praxis story. *Journal of planning education and research*, 21(4), 353-366.
- Galdeano-Gómez, E., Aznar-Sánchez, J. A., & Pérez-Mesa, J. C. (2011). The complexity of theories on rural development in Europe: An analysis of the paradigmatic case of Almería (South-east Spain). *Sociologia Ruralis*, 51(1), 54-78.
- Gkartzios, M., & Lowe, P. (2019). Revisiting neo-endogenous rural development. In *The Routledge companion to rural planning* (pp. 159-169): Routledge.
- Gkartzios, M., & Scott, M. (2014). Placing housing in rural development: exogenous, endogenous and neo-endogenous approaches. *Sociologia Ruralis*, 54(3), 241-265.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(163-194), 105.
- Guinjoan, E., Badia, A., & Tulla, A. F. (2016). The new paradigm of rural development. Theoretical considerations and reconceptualization using the rural web. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, 71, 495-500.
- Gusmanov, R. U., Kuznetsova, A. R., Stovba, E. V., & Avzalov, M. R. (2019). Newparadigm of the economic development of the regional rural territories. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*.
- Georgios, C., Nikolaos, N., & Michalis, P. (2021). Neo-Endogenous Rural Development: A Path Toward Reviving Rural Europe. *Rural Sociology*, 86(4), 911-937.
- Healey, P. (2003). Collaborative planning in perspective. *Planning theory*, 2(2), 101-123.
- High, C., & Nemes, G. (2007). Social learning in LEADER: Exogenous, endogenous and hybrid evaluation in rural development. *Sociologia Ruralis*, 47(2), 103-119.
- Kirkham, J. J., Dwan, K. M., Altman, D. G., Gamble, C., Dodd, S., Smyth, R., & Williamson, P. R. (2010). The impact of outcome reporting bias in randomised controlled trials on a cohort of systematic reviews. *Bmj*, 340.
- Landini, F., Brites, W., & y Rebolé, M. I. M. (2017). Towards a new paradigm for rural extensionists' in-service training. *Journal of rural studies*, 51, 158-167.

- Leavy, P. (2014). *The Oxford handbook of qualitative research*: Oxford University Press, USA.
- Liberati, A., Altman, D. G., Tetzlaff, J., Mulrow, C., Gøtzsche, P. C., Ioannidis, J. P., Moher, D. (2009). The PRISMA statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate health care interventions: explanation and elaboration. *Journal of clinical epidemiology*, 62(10), e1-e34.
- Lowe, P., Murdoch, J., & Ward, N. (1995). Networks in rural development: beyond exogenous and endogenous models. *Beyond modernisation*, 87-105.
- Lowe, P., Phillipson, J., Proctor, A., & Gkartzios, M. (2019). Expertise in rural development: A conceptual and empirical analysis. *World development*, 116, 28-37.
- Magel, H., & Chigbu, U. E. (2022). Territorial Justice and Equivalent Living Conditions: Insights from the New Paradigm of Territorial Development in Germany. *Land matters-Taking Stock and Looking Ahead: Selected experiences in memory of Rafael Crecente*, 73-100.
- Moher, D., Shamseer, L., Clarke, M., Ghersi, D., Liberati, A., Petticrew, M., . . . Stewart, L. A. (2015). Preferred reporting items for systematic review and meta-analysis protocols (PRISMA-P) 2015 statement. *Systematic reviews*, 4(1), 1-9.
- Mokhtari karchegani, A., Tavakoli, M., & Ahmadipour, Z. (2020). Epistemological analysis of spatial planning plan in Iran's. *The Journal of Spatial Planning*, 24(3), 27-63. Retrieved from <http://hsmssp.modares.ac.ir/article-21-36446-en.html> (In Persian)
- Mokhtari Karchgani, A., Tavakoli, M., & Ahmadipour, Z. (2019). Comparison of epistemological devices with methodological criteria in spatial planning. *Journal of Geography and Development*, 18(59), 185-210. doi: 10.22111/gdij.2020.5470. (In Persian)
- Murdoch, J. (2000). Networks—a new paradigm of rural development? *Journal of rural studies*, 16(4), 407-419.
- Murdoch, J. (2003). Co-constructing the countryside: hybrid networks and the extensive self. *Country visions*, 263-282.
- Navarro-Valverde, F., Labiancaf, M., Cejudo-García, E., & De Rubertis, S. (2022). Social Innovation in Rural Areas of the European Union Learnings from Neo-Endogenous Development Projects in Italy and Spain. *Sustainability* 14.
- O'Sullivan, D., Manson, S. M., Messina, J. P., & Crawford, T. W. (2006). Space, place, and complexity science. In (Vol. 38, pp. 611-617): SAGE Publications Sage UK: London, England.
- Olmedo, L., & O'Shaughnessy, M. (2023). A Substantive View of Social Enterprises as Neo-endogenous Rural Development Actors. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 1-13.
- Page, M. J., Moher, D., & McKenzie, J. E. (2022). Introduction to PRISMA 2020 and implications for research synthesis methodologists. *Research synthesis methods*, 13(2), 156-163.
- Petrick, M. (2015). Between Individual Autonomy and Centralized Control: Outlining an Evolutionary Model of Neo-endogenous Rural Development. In R. Beunen, K. Van Assche, & M. Duineveld (Eds.), *Evolutionary Governance Theory: Theory and Applications* (pp. 247-265). Cham: Springer International Publishing.
- Qu, M., & Zollet, S. (2023). Neo-endogenous revitalisation: Enhancing community resilience through art tourism and rural entrepreneurship. *Journal of Rural Studies*, 97, 105-114.
- Pokhylenko, N. (2023). Overview of conceptual basis and models of rural development. *Economic Synergy*, 2023, Issue 1, (1), 246-269.
- Ray, C. (1997) Towards a theory of the dialectic of local rural development within the European Union. *Sociologia Ruralis* 37 (3) pp. 345-362.
- Ray, C. (2000) The EU LEADER programme: rural development laboratory. *Sociologia Ruralis* 40 (2) pp. 163-171
- Ray, C. (2001). *Culture economies: Centre for Rural Economy* Newcastle.
- Ray, C. (2006). Neo-endogenous rural development in the EU. *Handbook of rural studies*, 1, 278-291.
- Scott, M. (2019). Spatial planning and the rural economy. In *The Routledge companion to rural planning* (pp. 219-236): Routledge.
- Shamseer, L., Moher, D., Clarke, M., Ghersi, D., Liberati, A., Petticrew, M., . . . Stewart, L. A. (2015). Preferred reporting items for systematic review and meta-analysis protocols (PRISMA-P) 2015: elaboration and explanation. *Bmj*, 349.
- Shucksmith, M. (2010). Disintegrated rural development? Neo-endogenous rural development, planning and place-shaping in diffused power contexts. *Sociologia Ruralis*, 50(1), 1-14.
- Shucksmith, M. (2002). Endogenous Development, Social Capital and Social Inclusion: Perspectives from LEADER in the UK. *Sociologia Ruralis*. 40. 208 - 218. 10.1111/1467-9523.00143.
- Steiner, A., Farmer, J., Bosworth, G. (2019). Rural social enterprise—evidence to date, and a research agenda. *J Rural Studies*.
- Thrift, N. (1999). The place of complexity. *Theory, Culture & Society*, 16(3), 31-69.
- van der Ploeg, J.D., & Renting, H. (2000). Impact and potential: a comparative review of European Rural Development practices. *Sociologia Ruralis*, 40, 4, 529-543.
- Van der Ploeg, J. D., Renting, H., Brunori, G., Knickel, K., Mannion, J., Marsden, T., Ventura, F. (2017). Rural development: from practices and policies towards theory. In *The Rural* (pp. 201-218): Routledge.
- van der Ploeg, J. D., & van Dijk, G. (Eds.) (1995). *Beyond modernization. The impact of endogenous rural development*. Van Gorcum.
- Ward, N., Atterton, J., Kim, T.-Y., Lowe, P., Phillipson, J., & Thompson, N. (2005a). Universities, the knowledge economy and 'neo-endogenous rural development'. *CRE Discussion Paper*.
- Ward, N., Atterton, J., Kim, T. H., Lowe, P. D., Phillipson, J., & Thompson, N. E. (2005b). Universities, the Knowledge Economy and 'Neo-Endogenous Rural Development'.

Woods, M. (2007). Engaging the global countryside: globalization, hybridity and the reconstitution of rural place. *Progress in Human Geography*, 31(4), 485-507. doi:10.1177/0309132507079503

Woods, M., & McDonagh, J. (2011). Rural Europe and the world: Globalization and rural development. *European Countryside*, 3(3), 153.

Zhao, L., & Zhang, X. (2017, September). Jiao Zhou Yangko during the New Rural Construction. In 2017 3rd International Conference on Social Science and Higher Education (pp. 321-323). Atlantis Press.